

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ НАСІННЯ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ

Н.П.КОСЕНКО – кандидат с.-г. наук
Інститут зрошуваного землеробства НААН

Постановка проблеми. Одним із головних завдань аграрного сектора економіки на сучасному етапі його розвитку є збільшення виробництва та поліпшення якості овочевої продукції. Вирішальним чинником збільшення виробництва овочів є забезпечення виробників товарної продукції високоякісним насінням. Галузь насінництва переживає досить скрутний період, коли з одного боку через недостатнє фінансування та відсутність державної підтримки спостерігається занепад насінництва овочевих культур, а з іншого – йде жорстокий вплив іноземних сортів і гібридів, які, маючи потужний маркетинг, поступово заповнюють український ринок насінням [1,2]. Забезпеченість товаровиробників вітчизняним насінням однорічних овочевих культур складає 72,6%, дворічних – 25,3% [3].

Стан вивчення проблеми. Насінництво овочевих рослин вважається однією з найбільш трудомістких галузей сільськогосподарського виробництва. Цибуля ріпчаста відноситься до рослин з дворічним циклом розвитку. Значні кошти витрачаються на вирощування маточних цибулин, зимове зберігання, сушіння насінневого вороху, обмолот й очищення насіння. Осіннє садіння маточників дозволяє збільшити рівень рентабельності вирощування насіння і зменшити його собівартість [4].

Завдання і методика досліджень. Розрахунок економічної ефективності прийомів насінництва цибулі ріпчастої здійснювали залежно від досліджуваних факторів. Витрати праці, матеріальних засобів визначали за технологічними картами. Вихідну інформацію витрат праці, паливно-мастильних матеріалів, пестицидів визначали згідно з нормативними і науковими рекомендаціями в сільськогосподарському виробництві [5,6].

Розрахунок оплати праці здійснювали з урахуванням кваліфікації та якості виконання робіт. Амортизаційні відрахування на основні засоби виробництва (трактори, сільськогосподарські машини, устаткування) здійснювали згідно з балансовою вартістю за затвердженими нормами. Витрати на поточний ремонт технічних засобів розподілили пропорційно амортизаційним відрахуванням.

Вартість паливно-мастильних матеріалів, мінеральних добрив, пестицидів та інших ресурсів визначали за цінами станом на 01.01. 2011 року. У розрахунку вартості отриманої продукції ціна на 1 т насіння становила 100 тис. грн.

Зрошуване землеробство

Економічну ефективність вирощування насіння визначали за такими показниками: витрати праці на одиницю площі та на 1 т вирощеного насіння, умовний чистий прибуток з одного гектара, собівартість 1 т насіння і рівень рентабельності виробництва [4].

Результати досліджень. Урожайність продукції з одного гектара є одним із головних показників економічної ефективності вирощування насіння, від неї залежить продуктивність праці і собівартість насіння. Максимальну урожайність насіння (0,89 т/га) та найбільший чистий прибуток 57,9 тис. грн з одного гектара забезпечив варіант з осіннім садінням крупних (100-120 г) маточних цибулин за густоти стояння 180 тис./га насінневих рослин, що відповідає схемі розміщення рослин 70×8 см, Рівень рентабельності виробництва насіння у даному варіанті становив 186 % (табл. 1).

Таблиця 1 – Економічна ефективність вирощування насіння цибулі ріпчастої залежно від технологічних прийомів за осіннього садіння маточників (середнє за 2001-2003, 2005рр.)

Показник	Маса маточних цибулин, г					
	50–60			100–120		
	Густота вирощування, тис. рослин/га					
	120	160	180	120	160	180
Урожайність насіння, т/га	0,67	0,71	0,75	0,81	0,85	0,89
Затрати праці на 1 га, люд.-год.	2003	2079	2156	2257	2345	2432
Затрати праці на 1 т насіння, люд.-год.	2990	2928	2875	2786	2759	2733
Вартість реалізованого насіння, тис. грн	67,0	71,0	75,0	81,0	85,0	89,0
Загальні витрати, тис. грн/га	24,4	25,7	26,9	28,7	29,8	31,1
Чистий прибуток, тис. грн/га	42,6	45,3	48,1	52,3	55,2	57,9
Собівартість насіння, тис. грн/т	36,4	36,2	35,9	35,4	35,1	34,9
Рівень рентабельності вирощування насіння, %	175	176	179	182	185	186

Згідно наших досліджень, затрати праці на одиницю площі за осіннього садіння маточників становили 2003-2432 люд.-год., за умов весняного садіння – 1998-2367 люд.-год. (табл. 2).

В середньому по досліді витрати праці на 1 т насіння за осіннього садіння маточних цибулин становили 2845 люд.-год., що на 32,9 % нижче, ніж за висадки маточників навесні (4239 люд.-год.).

Згідно даних, що наводять А.А. Березін, Б.П. Лисюк, в господарстві "Петромихайлівський" Запорізької області при врожайності насіння цибулі ріпчастої 500 кг/га рівень рентабельності вирощування насіння становив 132 % [7].

Наші дослідження показали, що вирощування насіння цибулі ріпчастої є рентабельним при врожайності насіння не нижче 0,26 т/га за садіння дрібних маточних цибулин та 0,35 т/га для крупних маточників.

Собівартість 1 т насіння від осіннього садіння складала 34,9-36,4 тис. грн, в той час, як за садіння маточників навесні – 52,3-57,5 тис. грн. Чистий прибуток з одного гектару становив відповідно 42,6-57,9 тис.грн проти 20,0-30,5 тис. грн, рівень рентабельності 175-186% проти 74-91%.

Таблиця 2 - Економічна ефективність вирощування насіння цибулі ріпчастої залежно від строків садіння, маси маточних цибулин та густоти стояння рослин за весняного садіння маточників (середнє за 2001-2003, 2005 рр.)

Показник	Маса маточних цибулин, г					
	50-60			100-120		
	Густота вирощування, тис. рослин/га					
	120	160	180	120	160	180
Урожайність насіння, т/га	0,45	0,52	0,55	0,57	0,64	0,60
Затрати праці на 1 га, люд.-год.	1998	2278	2371	2433	2618	2367
Затрати праці на 1 т насіння, люд.-год.	4440	4381	4311	4268	4091	3945
Вартість реалізованого насіння, тис. грн	45,0	52,0	55,0	57,0	64,0	60,0
Загальні витрати, тис. грн/га	25,0	28,3	29,6	30,4	33,5	34,5
Чистий прибуток, тис. грн/га	20,0	23,7	25,4	26,6	30,5	25,5
Собівартість насіння, тис. грн/т	55,6	54,4	53,8	53,3	52,3	57,5
Рівень рентабельності вирощування насіння, %	80	84	86	88	91	74

У середньому по досліді осіннє садіння маточних цибулин дозволило збільшити чистий прибуток з 1 га і рівень рентабельності виробництва насіння відповідно на 98,4 і 102% при зменшенні собівартості насіння на 34,7 %, порівняно з весняним садінням маточників.

Садіння маточників крупної фракції (100-120 г) підвищує загальні витрати на виробництво насіння на 17,7% внаслідок збільшення витрат на маточний матеріал, передсадивну підготовку, збирання насіння та його доробку. Проте, чистий прибуток з одного гектара за осіннього садіння крупних маточників збільшився на 21,6%, за умов весняного садіння – на 19,6 %. У середньому по досліді чистий прибуток з 1 га за висадки крупних маточників становив 41,3 тис. грн, що на 7,1 тис. грн або 20,8 % вище, ніж за садіння маточників масою 50-60 г, рівень рентабельності виробництва підвищився на 4,5% при зниженні собівартості 1 т насіння на 1,3%.

Площа живлення насінневих рослин в меншій мірі впливала на показники економічної ефективності вирощування насіння. В середньому по досліді збільшення густоти стояння рослин насінників з 120 тис. /га до

Зрошуване землеробство

160 тис. /га та з 120 тис. /га до 180 тис./га збільшує чистий прибуток з одного гектара відповідно на 3,3 тис. грн (9,3 %) та на 3,8 тис. грн (10,7 %).

Слід зазначити, що максимальне загущення дрібних маточних цибулин збільшує рівень рентабельності за обох строків садіння. За умов осіннього садіння крупних маточників з густотою стояння насіннєвих рослин 180 тис./га рівень рентабельності підвищувався з 182 % до 186 % порівняно з густотою вирощування 120 тис./га. За умов весняного садіння крупних маточників відзначено зниження цього показника відповідно з 88 % до 74 %.

Найнижчий рівень рентабельності (74 %) зафіксований за весняного садіння крупних (100-120 г) маточних цибулин з густотою стояння 180 тис. рослин на гектарі. Собівартість 1 т насіння в цьому варіанті була найбільшою – 57,5 тис. грн. Чистий прибуток в умовах максимального загущення дрібних і крупних маточних цибулин був практично на одному рівні: відповідно 25,4 і 25,5 тис. грн, в той час як витрати на вирощування насіння збільшились за садіння крупного маточного матеріалу на 16,6 %. З огляду на це, максимальне загущення крупних маточних цибулин за садіння навесні є недоцільним.

Висновки. Найбільший рівень рентабельності (186 %) забезпечив осінній строк садіння крупних маточників масою 100-120 г з густотою вирощування насіннєвих рослин 180 тис./га, що на 106 % перевищує контрольний варіант. За весняного садіння маточників кращим був варіант із садінням крупних маточних цибулин з густотою 160 тис./га, де рівень рентабельності становив 91%, що на 11% вище, ніж у контролі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Яковенко К.І. Перспектива розвитку насінництва овочевих культур в Україні / К.І. Яковенко // Овочівництво і баштанництво: міжвід. темат. наук. зб.– Харків, 2001. – Вип. 45. – С. 3-10.
2. Стан та перспективи розвитку насінництва овочевих і баштанних культур в Україні / [Г.І. Яровий, В.Ю. Гончаренко, О.М. Могильна та ін.] // Овочівництво і баштанництво: міжвід. темат. наук. зб. – Харків: ІОБ, 2005. – Вип. 50. – С. 25-31.
3. Розміщення виробництва насіння овоче-баштанних культур в Україні / [О.В. Ручкін, А.М. Рудь, О.П. Стовб'їр, В.П. Рудь] // Економіка АПК. – 2002. – №7. – С. 57-61.
4. Экономика и организация семеноводства овощных культур / Под ред. П.Ф. Сокола, И.Т. Трубилина. – М.: Агропромиздат, 1986. – 271с.
5. Типові норми продуктивності на кінно-ручних роботах у рослинництві – К.: НДІ "Укragenпромпродуктивність", 2005. – 736 с.
6. Перелік пестицидів, дозволених до використання в Україні // Карантин і захист рослин.– 2007. – № 2-3. – С.15-111.
7. Березін А.А. Насінництво ріпчастої цибулі в господарстві «Петромихайлівський» Запорізької області / А.А. Березін, Б.П. Лисюк // Овочівництво і баштанництво: міжвід. темат. наук. зб. – Харків: ІОБ, 1986. – Вип. 31. – С. 3-6.